

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Natalja Võgonskaja

**TULUMAKSUSEADUSE MUUDATUSTE MÕJU FÜÜSILISTE
ISIKUTE INVESTEERINGUTELE NING RIIGIEELARVELE**

Bakalaureusetöö

Õppekava ÄRINDUS, peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Kaidi Kallaste, PhD

Tallinn 2019

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 5967 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Natalja Võgonskaja

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 163948TABB

Üliõpilase e-posti aadress: twostepsuptome@gmail.com

Juhendaja: Kaidi Kallaste, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. INVESTEERINGUTE MAKSUSTAMINE FÜÜSILISE ISIKU TASANDIL.....	7
1.1. Investeeringute mõiste ja liigitus	7
1.2. Tulumaksuga maksustamise põhimõtted ja maksulaekumised	12
1.3. Investeeringuid puudutavad tulumaksuseaduse muudatused	14
1.3.1. Tulumaks regulaarselt makstavatelt dividendidelt ja muudelt kasumieraldistelt	14
1.3.2. Maksuvaba tulu reform alates 1. jaanuarist 2018.....	16
1.3.3. Investeeringuskontode kasutamise süsteem	16
1.3.4. Arvelduskonto- ja hoiuseintresside maksustamine	17
1.3.5. Üüritulu maksustamine	18
2. TULUMAKSUSEADUSE MÕJU FÜÜSILISTE ISIKUTE INVESTEERINGUTELE NING RIIGIEELARVELE	19
2.1. Uuringu meetodika.....	19
2.2. Riigieelarve tulude ja kulude analüüs ning füüsilise isiku tulumaksu osatähtsus riigieelarves	20
2.3. Rahandusministeeriumi prognooside ja Maksu- ja Tolliametilt saadud andmete analüüs.....	22
KOKKUVÕTE	31
SUMMARY	33
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU.....	35
LISAD	39
Lisa 1. Inflatsiooni määrad aastatel 2010–2018	39
Lisa 2. Riigieelarvesse laekunud maksud 2018, tuhandetes eurodes.....	40
Lisa 3. Keskmise jaotatud kasumi arvutamise näide aastatel 2019–2021	41
Lisa 4. Füüsilise isiku maksuvaba tulu kuus aastatel 2010–2017	42
Lisa 5. Maksuvaba tulu arvestus alates 2018. aastast	43
Lisa 6. Tehtud päring Maksu- ja Tolliametile	44
Lisa 7. Maksu- ja Tolliametilt saadud andmed.....	46

LÜHIKOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärk on hinnata tulumaksuseaduse muudatuste mõju füüsiliste isikute investeringutele ning riigieelarvele viimase 10 aasta jooksul. Peamisteks maksumuudatusteks olid: dividendide tulumaksumäära alandamine, maksuvaba tulu reform, investeerimiskontode sisseviimine, krediitiasutuste makstavate hoiuseintresside ning üüritulu maksustamine.

Töös on kasutatud nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset uurimismeetodit. Andmeid koguti Maksu- ja Tolliametilt, tulumaksuseaduse eelnõudest ja seletuskirjadest ning Rahandusministeeriumi majandusprognosidest, millest tulenevalt saab teha järeldusi ja anda hinnanguid.

Töö käigus selgus, et riigieelarvet olid positiivselt mõjutanud järgmised muudatused tulumaksuseaduses: madalam maksumäär regulaarselt makstavatelt dividendidelt, üüritulu maksustamine (80% tulust), hoiuste intresside maksustamine.

Füüsiliste isikute tulusid olid positiivselt mõjutanud järgmised tulumaksuseaduse muudatused: madalam maksumäär regulaarselt makstavatelt dividendidelt, üüritulu maksustamine (80% tulust), maksuvaba tulu reform, aga ainult Eesti keskmist töötasu saavatele isikutele ning investeerimiskonto kasutuselevõtt.

Võtmesõnad: tulumaks, riigieelarve, füüsilise isiku tulu, maksumuudatused

SISSEJUHATUS

Investeeringuga tegeldi juba antiikajal ning ka tänapäeval see on üks aktuaalsemaid ning atraktiivsemaid viise kasu saamiseks. On olemas mitmeid erinevaid võimalusi raha investeerimiseks, näiteks – aktsiad, võlakirjad, vekslid ja teised väärtpaberid, kinnisvara, ühisrahastus, väärismetallid ja seadmed. Eestis investeerivad ettevõtted peamiselt põhivarasse – ehitistesse, masinatesse ja seadmetesse, transpordivahenditesse ning ka maasse. Erasisikud investeerivad rohkem laenudesse, väärtpaberitesse ning kinnisvarasse.

Kuna investeerimine on kasu saamise eesmärgil tehtud kapitalimahutus, siis kõik kasu, mis oli saadud investeeringu abil määratletakse sissetulekuna. Eestis kehtib nii füüsilistele kui ka juriidilistele isikutele tulumaksuseadus, mille kohaselt füüsilised isikud maksavad tulumaksu kogu oma tulult ehk saadud sissetulekult. Eestis omavalitsuste peamiseks sissetulekuallikaks on üksikisikutelt saadud tulumaks ning Eestis asub tulumaks oma tähtsuse järgi eelarves neljandal kohal, seega võib seda nimetada üheks tähtsaimaks Eesti riigieelarve komponendiks.

Ben Franklin kirjutas, et peale surma ja maksude ei ole siin maailmas midagi kindlat, kuid tõde on see, et maksude tase ja koosseis varieeruvad aja ja ruumi lõikes märkimisväärselt. Nii ka Eestis viimase 10 aasta jooksul on tulumaksuseaduses tehtud palju muudatusi, sealhulgas neid, mis otseselt puudutavad investeeringutelt saadud tulusid. Lõputöös käsitletakse erinevaid füüsilise isiku tulu maksustamise meetodeid ja analüüsitakse nende mõju riigieelarvele.

Lõputöö eesmärk on hinnata tulumaksuseaduse muudatuste mõju füüsiliste isikute investeeringutele ning riigieelarvele viimase 10 aasta jooksul.

Lõputöö eesmärgist tulenevalt keskendutakse kolmele uurimisküsimusele:

- 1) Millised on toimunud muudatused tulumaksuseaduses viimase 10 aasta jooksul?
- 2) Millist mõju on avaldanud need muudatused investeeringute mahule ja füüsiliste isikute käitumisele?

3) Millist mõju on avaldanud need muudatused riigieelarvele?

Töö jaguneb kaheks peatükiks. Töö esimeses osas käsitletakse investeerimist ja maksustamist ning kirjeldatakse nende ajaloolist väljakujunemist, seejärel tuuakse välja need investeerimisvõimalused, mille maksustamisprintsiibid olid muutunud ning kirjeldatakse täpsemalt muudatusi tulumaksuseaduses ja nende mõju, lisaks tuuakse ka näiteid.

Töö teises osas vaadeldakse riigieelarvesse laekunud tulusid ja kulusid aastatel 2011–2018 ning võrreldakse neid Rahandusministeeriumi prognoosidega. Lisaks tuuakse välja füüsilise isiku tulumaksu osatähtsust riigieelarves. Seejärel analüüsitakse Maksu- ja Tolliametilt saadud andmeid. Saadud tulemusi võrreldakse Rahandusministeeriumi majandusprognoosidega. Seejärel tuuakse käsitletud tulumaksumuudatuste mõju riigieelarvele ja füüsiliste isikute tuludele.

1. INVESTEERINGUTE MAKSUSTAMINE FÜÜSILISE ISIKU TASANDIL

1.1. Investeeringute mõiste ja liigitus

Kaasaegse investeeringu kontseptsioon võib tunduda kui midagi uut, kuid tegelikkuses selle mõiste kujunemist võib jälgida läbi ajaloo. Kuigi investeerimisega hakati tegelema juba Mesopotaamias 1700 a. eKr, pärinevad paljud investeerimisalased õpikud 16. sajandist. Mesopotaamia tsivilisatsioonis võlga kajastati plaatidel graveeringute abil, kus oli näha laenu summat ning intressi suurust. (Reamer, Downing 2016)

Tänapäeval kui me räägime investeerimisest, siis me tavaliselt mõtleme aktsiatega kauplemisest, investeerimisfonde, võlakirju ning muid võimalusi. Kuid selline interpreteering sai alguse palju aastaid hiljem. 1602. aastal asutati Amsterdams esimene väärtpaberibörs. Amsterdami väärtpaberibörs ühendas potentsiaalseid investoreid investeerimisvõimalustega. Turg pakkus likviidsust, vähendas tehingukulusid ning võimaldas muuta investeerimist lihtsamaks ja standardiseeritumaks. (Petram 2011)

Investeering tähendab investori poolt otseselt või kaudselt igat liiki vara omamist või kontrollimist (OECD 1996). Investoriteks on lepinguosalisel füüsilisel isikul nii kodanikud kui ka alalised elanikud ja lepinguosaliste seaduste kohaselt loodud ettevõtted, kes soovivad investeerida, investeerivad või olid juba investeerinud (OECD 1996). Investeeringut võib defineerida kui raha paigutamist eesmärgiga teenida kasumit. Investeeringu all mõeldakse pigem pikaajalist raha paigutamist ning jutt ei ole kuudest, vaid pigem aastatest.

Inimkond on raha säästmise ja investeerimisega kokku puutunud juba tuhandeid aastaid. Kuid säästmine ja investeerimine ei ole üks ja sama. Säästmine eeldab, et inimene paneb raha kõrvale ootamatuteks ja ka planeeritud tulevasteks väljaminekuteks, ning ei tegele selle kasvatamisega, st et raha ei teeni raha. Küll aga säästmine ja investeerimine on omavahel tihedalt seotud. Selleks, et alustada investeerimisega, on vaja mingit stardikapitali. Olles palgatöötaja on raske alustada

investeeringisega ilma stardikapitalita ning siin võiks aidata säästmine. On olemas palju erinevaid teooriaid, mis kirjeldavad, kui suur osa oma sissetulekust on vaja säästa. Näiteks Roosaare „Rikkaks saamise õpiku“ järgi oleks vaja 50% oma kõikidest sissetulekutest kõrvale panna. Veel üheks üldlevinud soovitus on säästa 5–10% oma igakuisest netosissetulekust. Ühist arvamust säästmisteoorias ei ole, kuna inimeste võimalused on erinevad ning igaüks peab ise valima enda jaoks sobilikuma määra säästmiseks.

Üheks põhjuseks, miks inimesed üldse investeerivad, on finantsvabaduse saavutamine. Finantsvabaduse saavutamise piir on kindlasti vaieldav koht, kuna see sõltub inimesest ja tema vaatenurgast ning soovidest. Aga finantsvabadus võiks ikka tähendada seda, et inimene ei pea liiga palju hindade pärast muretsema. Ta on võimeline reisima ja nautima elu nii, kuidas tema seda soovib, olgu see kallid ja uhked auto või maja, riided jne. Finantsvabadust võiks tähendada ka seda, et inimesel on olemas selline passiivne sissetulek, et ta ei pea enam palgatööst sõltuma. Kes Eestis on valmis kokku hoidma? Swedbanki Rahaasjade Teabekeskuse tellimusel tehtud uuringust 2018. aastal selgub, et suurema tõenäosusega 16–29aastased (81% vastajarühmast), 30–49aastased (74%), kõrgharidusega elanikud (75%) ning suurema sissetulekuga pered (1001–1800€ - 88%).

Kui mõelda sellest, et aastal 2018 oli keskmine pension Eestis Statistikaameti hinnangul 414 eurot, siis oletatavasti sellest ei piisa, et tunda end piisavalt finantsvabana. Suur osa sellest rahast kataks ainult füsioloogilisi vajadusi, mis on Maslow' inimvajaduste hierarhia järgi madalam aste. Sama olukord on ka töötaval elanikkonnal. Eesti Statistikaameti andmetel oli Eestis 2018. aastal keskmine brutopalk 1310 eurot. See summa samuti ei võimalda tunda end piisavalt finantsvabana, eriti siis, kui on vaja maksta üüri elamispinna eest ning kasvatada lapsi.

Investeeringisel ning finantsvabadusel ei ole vanusepiire ja muid takistusi ning tänapäeval on olemas palju võimalusi eraisikutele oma raha paigutamiseks. Nendeks on kinnisvara, aktsiad või vähem riskantsemad võlakirjad, hoiused, investeerimisfondid, tuletisväärtpaberid, krüptoraha, tehnoloogia jne.

28. detsembril 2018 ilmus ajakirjas Forbes artikkel, kus Jeff Rose soovitas paigutada raha jooksva aastal aktsiatesse, kinnisvarasse, ühislaenamise (peer-to-peer lending) ning iseendasse ja enda võlgade likvideerimisse. Aga kuhu eelistavad investeerida Eesti elanikud?

Swedbanki Rahaasjade Teabekeskuse tellimisel tehtud uuringust aastal 2018 selgus, kuhu säästuvõimelised Eesti elanikud panevad kõige meelsamini oma raha. 62 % säästuvõimelistest elanikest hindas atraktiivsemaks vaba raha paigutamise võimaluseks investeerimist kinnisvarasse. Raha paigutamist pankka eelistas 27% inimestest. Aktsiate ostmist pidas tulusaks ja turvaliseks 19%, pensionisüsteemi 17% ja raha fondidesse paigutamist 14% säästuvõimelistest elanikest. (Uuring... 2018)

2013. aastaga võrreldes muutus atraktiivsemaks investeerimisvõimaluseks säästuvõimeliste elanike jaoks raha paigutamine ka ühisrahastusplatvormidesse, hoiu-laenuühistutesse ning ka krüptorahasse, kuid jätkuvalt vaba raha paigutamist sellistesse instrumentidesse usaldavad väga vähesed. See on tingitud ka sellest, et need investeerimisvõimalused on turul suhteliselt uued.

Antud töös uuritakse ainult aktsiatega, hoiuste ning kinnisvaraga seotud investeeringuid. Põhjuseks on see, et viimase 10 aasta jooksul vastuvõetud tulumaksuseaduse muudatused olid seotud just nende investeerimisvõimalustega.

Aktsiad

Aktsia annab investorile õiguse saada ettevõtte kaasomanikuks ning on oma olemasolult aktsionäri omandiõigust tõendav väärtipaber. Aktsia ei paku investorile fikseeritud tulu, kuid aktsionäril on õigus saada osa ettevõtte kasumist dividendide näol. (Investeerimisõpik 2019)

Ajalugu ja paljud läbiviidud uuringud tõestavad, et aktsiad on üks parimaid pikaajalisi investeeringuid finantsturul. Nad kalduvad endiselt olema tõhusamad kui riigivõlakirjad, ettevõtete võlakirjad, kinnisvara ja palju muud liiki vara. (Why... 2019) „Aktsiate keskmine tootlus viimase 75 a. jooksul on olnud 12% aastas“ (Investeerimisõpik 2019). Aktsiahinnad võivad langeda ning aktsiate ostmine ei ole riskivaba, kuid pikemas perspektiivis võivad nad pakkuda head tootlust. Kui investor soovib aasta jooksul oma raha kahekordistada, ei ole aktsiate ostmine parim viis seda teha. Aga kui plaanis on investeerida kümne või kahekümne aasta jooksul, võivad aktsiad olla tasuv investeering. (Why... 2019)

Swedbanki Rahaasjade Teabekeskuse tellimisel tehtud uuringust aastal 2018 selgus, et vastanutest eelistavad rohkem kui pooled (56%) investeerimist Eesti päritolu ettevõtete aktsiatesse. Kõige motiveeritumateks põhjusteks investeerida aktsiatesse nimetati soovi saada tulu dividendide näol,

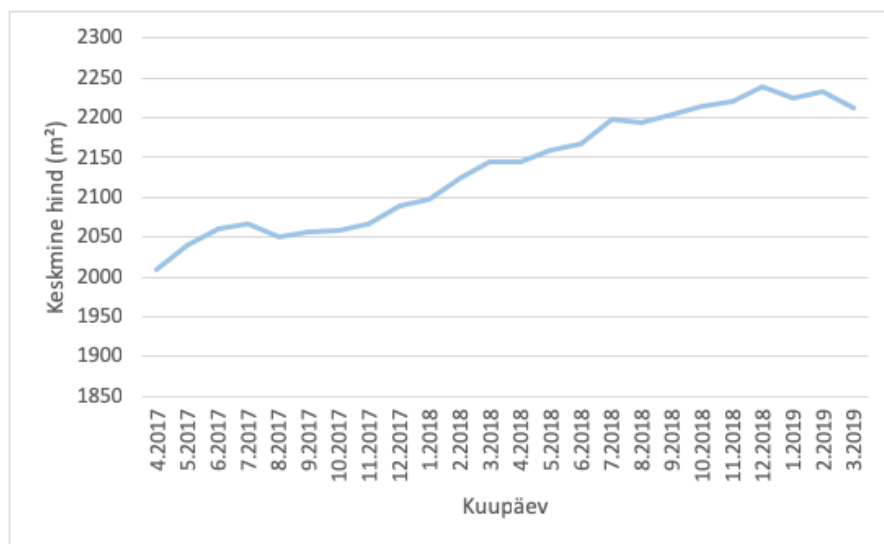
vähem riski, varasemat positiivset kogemust aktsiatesse investeerimisel ning soovi teenida aktsiahinna tõusust. (Uuring... 2018)

Aktsiad on mõeldud selleks, et pakkuda investoritele kahte liiki tulusid, aasta tulusid ja pikaajalist kapitali kasvu (Why... 2019). Kapitali kasv või kapitali kallinemine on investeringu väärtuse suurenemine aja jooksul. Kapitali kasvu mõõdetakse investeringu jooksva väärtuse või turuväärtuse ja selle soetamise ajal tekkiva hinna vahe kaudu. Teiste sõnadega öeldes, kapitali kasv tekib siis, kui aktsiaid müüakse kõrgema hinnaga, kui need eelnevalt ostetud. Aasta tuluna võib käsitleda dividende, mida pakub enamik aktsiatest. Neid makstakse siis, kui ettevõtte on kasumlik ja tal on piisavalt raha pangas pärast seda, kui on täitnud kõik oma kohustused (Ibid.). Kiires arengufaasis ettevõtted eelistavad reinvesteerida oma tulud. Selle tulemusena on dividendimäär väga madal või seda ei maksta üldse. Euroopas ning sh. ka Eestis makstakse dividende tavaliselt korra aastas, USA ettevõtete puhul on kombeks maksta dividende kord kvartalis. (Investeerimisõpik 2019)

Kinnisvara

Kinnisvara omandamise või investeerimise neli eelist on võimsamad kui muudel investeerimisvahenditel või varaklassidel. Rahakäive, soodsamad maksud, inflatsiooni maandamine ja omakapitali suurendamine võimaldavad investoril katta elamiskulusid, vähendada oma maksustatavat tulu, kaitsta end valuuta kukkumisest ja pakkuda omakapitali, mida saab kasutada täiendavate investeringute tegemiseks. (Dunlap 2012)

Investeering kinnisvarasse pakub investorile stabiilset tootlust. Selle väite tõestamiseks on olemas mitu argumenti. Esiteks, vaatamata sellele, milline majandusolukord eksisteerib, on inimestel vaja kuskil elada ning suure tõenäosusega nõudlus üürikorteritele ei lange. Teiseks, üheks Nicholas Dunlap pakutud eeliseks on inflatsiooni maandamine, mida võiks nimetada ka inflatsioonikindluseks, mis tähendab, et inflatsiooni suurenedes tõuseb reeglina ka kinnisvara väärtus. Kolmandaks, võrreldes aktsiatega, hinnad kinnisvarale ei kõigu suure amplituudiga lühemate perioodide jooksul. Üheks positiivseks küljeks on ka see, et majandustõusu faasis hind kinnisvarale aina tõuseb, pakkudes investorile lisaväärtust. See, kuidas hinnad on muutunud Tallinnas viimase kahe aasta jooksul, võib näha jooniselt 1.

Joonis 1. Keskmine m² hind Tallinnas viimase kahe aasta jooksul (eurodes)

Allikas: Hinnastatistika (2019), autori koostatud

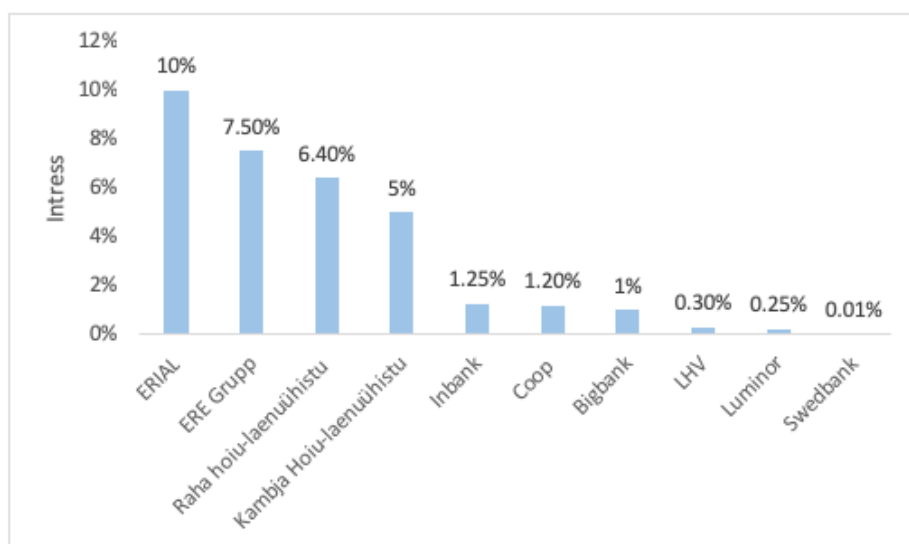
On olemas kaks peamist võimalust raha teenimiseks – kapitali kasv ning üüritulu. Kapitalikasvuga on tegemist, kui ostetakse kinnisvara madalama hinna eest, kui edaspidi müüakse. Heaks näiteks on kriisi ajal ostetud korter ning hiljem, kui majandus on uuesti kasvavas faasis, selle maha müümine. Kapitalikasvu alla kuulub ka odavalt ostetud halvas seisundis korter, mida renoveeritakse ning hiljem müüakse kõrgema hinna eest. Teine võimalus on korteri ostmise üüritulu teenimise eesmärgil.

Hoiused

Hoius tähendab raha ülekandmist teisele osapoolle hoidmiseks. Teiste sõnadega öeldes, hoius on raha, mida investor kannab panga- või hoiukontole. Sellisel juhul kuulub hoiustatud raha endiselt isikule või üksusele, kes raha hoiule andis, ja see isik või üksus võib raha igal ajal välja võtta, teise isiku kontole üle kanda või kasutada raha kaupade ostmiseks. Hoius pakub investorile kindlaksmääratud intressi, ning mida pikem on hoiuse tähtaeg, seda kõrgem on makstav intress. Kui investor soovib oma raha varem ehk enne hoiuse lõpptähtaja saabumist välja võtta, siis kaotab ta õiguse intressile ehk saab tagasi üksnes hoiusele paigutatud summa. (Tähtajaline... 2019)

Hoiuste eelisteks on see, et on täpselt teada, kui palju tulu toob investorile paigutatud raha, ning lepingu sõlmimine on lihtne ja kiire. Peamisteks puudusteks on aga see, et selline raha paigutamine ei ole riskivaba kuna hoiu-laenuühistu hoiused pole tagatud Tagatisfondiga nagu seda on pangahoiused, ning hoiu-laenuühistu pankroti korral kaotab investor kogu hoiusele paigutatud

raha täies ulatuses. Seega on mõttekam paigutada raha usaldusväärsetesse pankadesse, millel on juba aastatega teenitud hea maine ning kindel positsioon turul. Kuigi peab tunnistama, et uuemad pangad või hoiu-laenuühistud pakuvad tavaliselt kõrgemat intressitootlust. Jooniselt 2 võib näha Eestis hoiukontode pakkujaid ning pakutavat intressi, juhul kui investeeritakse 1000 eurot üheks aastaks ning hoius on tähtajaline.

Joonis 2. Tähtajalise hoiuse intressid (1000 eur, 1 aasta)

Allikas: Võrdle... (2019), autori koostatud

Graafikust on näha, et pangad pakuvad väiksemat intressi, ning mõnede puhul on see mitu korda suurem kui keskmine inflatsioonimäär Eestis (vt Lisa 1). Võib väita, et kui tegemist on 1000 euroga, siis investeerimine sellistesse pankadesse ei ole atraktiivne ega paku investorile lisaväärtust. Peale tähtajalist hoiust on olemas ka teist tüüpi hoiukontosid, nt pikaajaline hoius, kogumishoius, investeerimishoius, lastehoius jt. Nende hoiukontode intressimäärad erinevad ning nt ERIAL puhul see erinevus ulatub 2 %-ni.

1.2. Tulumaksuga maksustamise põhimõtted ja maksulaekumised

Iga süsteem toimib vastavalt mõnedele põhireeglitele, seega peaks ka maksusüsteem, riigieelarve peamine maksude kogumise mehhanism, toimima mõningate põhieesmärkide, reeglite, nn maksustamise põhimõtete kohaselt. Maksustamis põhimõtteid hakati looma 15. – 16. sajandil. (Šinkūnienė 2005) Keskaegse leksikoni järgi tähendas maks lõiku, mida võeti palgast ära või lisatasu igapäevase kauba eest, milleks oli nt õlu või sool (Dwyer 2014). Nende maksude põhimõte on sarnane tulu- ja käibemaksuga, mis on paljudes riikides üheks suuremaks riigieelarve osaks.

Mitmed teadlased (A. Smith, A. Hackie, K. Schnelle, G. Schmolders, F. Hamm jt) nägid erinevaid võimalusi, kuidas luua õiglane maksusüsteem. Kuigi sellest ajast on möödunud kuus sajandit, neid minevikus kuulutatud põhimõtteid kasutatakse ka tänapäeval, luues maksureforme, muutes maksusüsteeme ja otsides parimaid suhteid maksumaksjate ja ametiisikute vahel. (Šinkūniene 2005)

Maksustamisel on laiaulatuslik mõju nii välis- kui ka koduturgudel, alates eelarvetest ja riigi rahandusest kuni ühiskonna sotsiaalse heaoluni ja ülemaailmse konkurentsini ettevõtete kasumist (Ogle 2016). Maksudega ollakse juba nii harjunud, et ei suudeta ette kujutada, et valitsust rahastatakse mingil muul viisil. Kuidas on võimalik katta valitsuse kulusid ilma maksudeta? See on tõesti üsna lihtne: valitsus omab loodusvarasid, rendib neid ja kasutab tulusid oma tegevuse rahastamiseks. Nii töötas see keskajal. (Dwyer 2016) Tänapäeval on raske ette kujutada, et riik finantseeriks end iseseisvalt ning kataks kulusid ilma maksudeta. Aga selliseid riike võib kohata ning nende hulgas on olemas ka maailma rikkamad – Monaco, Katar, Araabia Ühendemiraadid, Andorra, Kaimanisaared, Kuveit jne. Mõnedes riikides pole üldse mingeid makse, või on need väiksemad. Nende riikide eelarvete peamiseks tuluallikaks on loodusvarad ja turism. Aga kahjuks kõikides riikides ei ole Bahama saarte kliimat ning piisavalt loodusvarasid nagu nafta.

Nii nagu paljudes teistes riikides, on ka Eesti peamiseks tuluallikaks maksud ning nendest laekunud vahenditest finantseeritakse selle erinevate valitsemistasandite tegevust (Tammert 2006). Statistikaameti andmetel moodustasid aastal 2018 riigieelarvesse laekunud maksud (7 647 692 tuhat eurot) 74% kogu riigieelarvest (10 308 570 tuhat eurot). Maksud olulisuse järgi erinevates riikides varieeruvad ning sõltuvad riigi arengutasemest ja tegevuskeskkonnast (Tammert 2006). Kõige olulisemaks tuluallikaks Eesti riigieelarves kujunes 2018. aastal sotsiaalmaks (vt Lisa 2), sellele järgnes tähtsusele käibemaks, aktsiis ja neljandal kohal on tulumaks. Lisaks eeltoodule, on Eesti riigieelarvesse laekunud järgmised maksud – raskeveokimaks, hasartmängumaks ning tollimaks.

Tulumaks on muutunud kõige tähtsamaks tuluallikaks arenenud riikidele, kus valitsemisvormiks on demokraatia (Tammert 2006). Kuigi Eesti riigieelarve jaoks tulumaks ei ole kõige olulisemaks tuluallikaks, on ta peamiseks tuluallikaks omavalitsustele. Aastal 2018 moodustas eraldi kohalikele omavalitsustele 77,95% riigieelarvesse laekunud füüsiliste isikute tulumaksust. Peale riigieelarve mõjutab tulumaks ka füüsilise isiku tegevusest laekuva tulu suurust (Ibid.).

Residendist füüsiline isik maksab tulumaksu kõikidelt nii Eestis kui ka väljaspool Eestit saadud tuludelt (Tulumaksuseadus, § 1 lg 1). Tulumaksumääraks Eestis on kehtestatud 20%. Enne 2015. aastat kehtis Eestis kõrgem maksumäär, mis oli 21%.

Tulude hulka kuulub (Tulumaksuseadus, § 12 lg 1):

- 1) palgatulu;
- 2) ettevõtlustulu;
- 3) kasu vara võõrandamisest;
- 4) renditulu ja litsentsitasud;
- 5) intressid;
- 6) dividendid;
- 7) pensionid, stipendiumid, toetused, preemiad ja hasartmänguvõidud;
- 8) kindlustushüvitised ja väljamaksud pensionifondist;
- 9) madala maksumääraga territooriumil asuva juriidilise isiku tulu.

2019. aastal arvatakse residendist füüsilise isiku maksustamisperioodi tulust maha maksuvaba tulu kuni 6000 eurot (500 eurot kuus) (Tulumaksuseadus, § 23 lg 1).

1.3. Investeeringuid puudutavad tulumaksuseaduse muudatused

Ben Franklin kirjutas, et peale surma ja maksude ei ole siin maailmas midagi kindlat, kuid tõde on see, et maksude tase ja koosseis varieeruvad aja ja ruumi lõikes märkimisväärselt (Nelissen 2007). Majanduskeskkond muutub pidevalt, ning selleks et kohaneda uute tingimustega, on vaja pidevalt teostada erinevaid maksureforme. Alates 2008. aasta ülemaailmsest finantskriisist on maksustamine ja maksusüsteemid muutunud paljudes riikides. Sageli peetakse maksureformi vajalikuks, et soodustada ärikliima atraktiivsust, vähendades maksukoormust ja suurendades seega maksukonkurentsi. Mõnedes riikides, aga kehtestatakse kõrgemaid maksumäärasid, eriti siis kui riigikassa on tühi. (Ogle 2016)

1.3.1. Tulumaks regulaarselt makstavatelt dividendidelt ja muudelt kasumieraldistelt

Alates 1. jaanuarist 2019 muudati tulumaksuseaduse § 4 lg 5 ja § 50¹ alusel regulaarselt makstavatele dividendidele maksumäära (Muudatused... 2019). Varem kehtis nii regulaarsete kui ka mitteregulaarsete dividendide puhul maksumäär 20% ehk 20/80 dividendide netosummast.

Nüüd aga saab residendist äriühing dividendide tulumaksuga maksustamisel kohaldada madalamat maksumäära 14% ehk 14/86 netosummast ja 20% ehk 20/80 netosummast. Madalamat maksumäära saavad ettevõtted rakendada dividendide ja muude kasumieraldiste väljamaksetele, mis kokkuvõtvalt ei ületa 1/3 eelmisel kolmel kalendriaastal väljamakstud maksustatud dividendide ja muude kasumieraldiste summat ning maksustatud omakapitali väljamakseid. (Muudatused... 2019) Arvutamise näide on toodud lisas 3. Esimeseks arvesse võetavaks aastaks eelmise kolme kalendriaasta keskmise maksustatud jaotatud kasumi arvutamisel loetakse aasta 2018 (Tulumaksuseadus § 50¹).

Näide 1: Mitteregulaarselt makstud dividendid

Ettevõtte X otsustab maksta eraisikule dividende summas 100 eurot. Eraisik ei pea täiendavalt maksuma tulumaksu. Ettevõtte X peab tasuma kasumi jaotamise tõttu nendelt dividendidelt tulumaksu summas 25 eurot.

Riik: + 25 eurot

Ettevõtte X: -100 -25 = -125 eurot

Eraisik: +100 eurot

Näide 2: Regulaarselt makstud dividendid

Ettevõtte X otsustab maksta eraisikule dividende summas 100 eurot. Eraisikule väljamakstes peetakse täiendavalt kinni tulumaksu summas 7 eurot. Ettevõtte X peab tasuma kasumi jaotamise tõttu nendelt dividendidelt tulumaksu summas 16,28 eurot.

Riik: + 7 + 16,28 = 23,28 eurot

Ettevõtte X: - 100 – 16,28 = -116,28 eurot

Eraisik: +100 – 7 = 93 eurot

Eeltoodud näidetest selgub, et regulaarselt makstavatele dividendidele madalam maksumäär 14% ehk 14/86 dividendide netosummast, vähendab eraisiku tulusid ning riigieelarvesse laekunud tulumaksu suurust. Küll aga selline tulumaksuseaduse muudatus peaks motiveerima ettevõtteid kasumit jaotama (kui omanikeks on juriidilised isikud, sest siis kinnipeetavat tulumaksu regulaarsetelt dividendidelt ei ole) ning see omakorda suurendab riigi tulusid.

Eraisikuna investeerides peab samuti meeles pidama, et alates 1. jaanuarist 2018 rakendub kõikidele tuludele üldine maksuvaba tulu määr kuni 6000 eurot aastas, ning aastatulu sisse kuulub ka Eesti äriühingult saadud dividendid või omakapitali väljamakse (Maksuvaba... 2017).

1.3.2. Maksuvaba tulu reform alates 1. jaanuarist 2018

Üks tähtsamaid muudatusi Eesti tulumaksuseaduse ajaloos oli maksuvaba tulu reform, mis jõustus 1. jaanuaril 2018. Alates sellest hetkest, rakendub kõikidele tuludele üldine maksuvaba tulu määr kuni 6000 eurot aastas ehk kuni 500 eurot kuus. (Maksuvaba... 2017) Lisa 4 annab ülevaate eraisikute maksuvaba tulu suurusest aastatel 2010 – 2017. 2017. aastal oli maksuvaba tulu võrdne 180 euroga, mis on peaaegu 3 korda väiksem kui hetkel kehtiv.

Maksuvaba tulu jooksev arvestus toimub lineaarselt TuMS § 23 lõikes 2 valemi abil: $500 - 500/900 * (\text{tulu summa} - 1200)$. Suurema tulu, kui 1200 eurot kuus, puhul hakkab maksuvaba tulu sujuvalt vähenema. (Seletuskiri... 2017). See, kuidas muutub maksuvaba tulu vastavalt palga suurusele võib näha lisast 5.

Üheks põhjuseks, miks teostati maksuvaba tulu reform, on Eesti väljaviimine majandusseisakust. Arvatakse, et tööjõumaksude vähendamine aitab saavutama kiiremat majanduskasvu. Vastuvõetud muudatused avaldavad positiivset mõju enamiku keskmist ja madalamat palka saavate inimeste sissetulekule ja ostujõule. Paraneb ka Eesti ettevõtete rahvusvaheline konkurentsivõime ning investeerimissuutlikus madala tööjõu maksukoormuse tõttu. (Ibid.)

1.3.3. Investeerimiskontode kasutamise süsteem

Investorite jaoks üks tähtsamatest muudatustest tulumaksuseaduses oli 03.06.2010 Riigikogus vastuvõetud säte, millega loodi investeerimiskontode kasutamise süsteem. Seadusemuudatuse eesmärk oli maksustamisel kohelda füüsiliste isikute finantsvaralt saadud tulu sarnaselt juriidiliste isikute finantsvarast saadud tuluga. See tähendab, et alates 1. jaanuarist 2011 on ka füüsilistel isikutel võimalus finantsvaralt teenitud tulu maksustamist edasi lükata ning vajadusel seda maksuvabalt reinvesteerida kuni kasumi väljavõtmiseni. Varem pidi igalt tehingult saadud kasu deklareerima tuludeklaratsioonis kui see oli teenitud ning järgneval aastal tasuma tulumaksu. (Loopere 2015)

Investeerimiskonto süsteem

Investeerimiskonto on tavaline pangakonto, mida kasutatakse finantsvaraga tehtud tehingute läbiviimiseks (Maksusüsteemid... 2017). Investeerimiskonto süsteemi rakendamine võimaldab maksukohustust edasi lükata kuni investeerimiskontolt tehakse väljamakseid (Tulumaksuseadus, § 17² lg 2). Sissemakseteks peetakse kontole kantud raha. Väljamakseteks peetakse raha või vara liikumist investeerimiskontolt välja. Juhul kui sissemaksed ületavad väljamakseid, tekib maksukohustus (Tulumaksuseadus, § 17² lg 4).

Tavasüsteem

Tavasüsteemi puhul on vaja tuludeklaratsioonis tulu kohe kajastada, kui see oli teenitud ja tasuda tulumaksu tulu teenimisele järgneval aastal (Tulumaksuseadus, § 44 lg 1, § 17 lg 1). Võrreldes investeerimiskontoga, ei ole tavasüsteemi kasutades võimalust väärtpaperite kauplemisest saadud tulu reinvesteerida maksuvabalt.

1.3.4. Arvelduskonto- ja hoiuseintresside maksustamine

1. jaanuaril 2018 tunnistati kehtetuks tulumaksuseaduse paragrahvi 17 lõiked 2 ja 3. Kui varem hoiuselt makstav intress oli erandina teistest intressi liikidest füüsilistele isikutele tulumaksuvaba, siis nüüd hakati seda maksustama 20% määraga. (Muudatusettepanekute... 2016)

Maksumuudatuste mõjude analüüsi kohaselt ei ole intressitulu tulumaksuvabastus põhjendatud, kuna hea maksustamise põhimõtete järgi peaks maksustamisele kuuluma üldjuhul erinevatest allikatest teenitud kogu tulu (Tulumaksuseaduse... 2016).

Tänapäeval väga tagasihoidlik intressitulu on põhjustatud madalast majandusaktiivsusest ning aeglasest kasvust kogu euroalal, mille põhjuseks on ülemäärane säästmissoov kulutamissooviga võrreldes. Hoiuste maksustamise eesmärgiks on aidata kaasa passiivse säästmise vähenemisele. Kuna inimeste säästmiskalduvus on suur ning erasektori nõudlus madal, on pangahoiuste intressitulu maksustamine põhjendatud nii pikas kui ka lühikeses plaanis üldistest efektiivse maksusüsteemi vajalikest omadustest lähtudes. (Ibid.)

1.3.5. Üüritulu maksustamine

Investeeringud kinnisvarasse tekitavad varade eluea jooksul voogu maksueelsest tulust ja maksukohustusest. Just selline voog annab kinnisvarale turuväärtust. Vara turuväärtus on hind, mida investor on valmis maksma kinnisvara eest, et saada tulu pärast tulumaksu maksmist. (Pellechio 1988)

Alates 2016. aastast on füüsilisel isikul võimalik eluruumi üüritulust kinnisvara üürimisega seotud kulude katteks 20% maha arvata (Füüsilise... 2017). Muudatuste tulemusena muutub füüsiliste isikute kinnisvara üüri eest saadava tulu maksustamine õiglasemaks. (Seletuskiri sotsiaalmaksuseaduse... 2015) Varasemalt eraisikul ei olnud õigust üüritulust mingeid kulusid maha arvata, näiteks kui oli vaja külmkappi parandada, siis seda kulu maha arvata ei tohtinud ning maksustati kogu üürist teenitud summat. Vaatamata sellele, et maksusüsteemi tehti üürileandja seisukohalt sõbralikumaks, maksustatakse ikkagi teenitud üüri mitte kasumit.

Kulude suurust mõjutavad peamiselt sellised faktorid nagu hoone ja seadmete vanus ning üürnike vastutustundlikus (Poorvu 2003).

Peamisteks kinnisvaraga seotud kuludeks on (Ibid.):

- Haldus;
- Hooldus;
- Remont;
- Kommunaalteenused;
- Kindlustus.

Maksureformi eesmärgiks on varjatud eluruumide üüriturgu läbipaistvamaks muuta, üürilepingutega seotud vaidlusi vähendada, nn maksuauku kahandada ning maksutulud suurendada. Prognoositakse, et meetmete tulemusena hakatakse deklareerima 70% varjatud turust (ca 28 400 leibkonda), eeldades, et keskmine üür kasvab keskmise palgaga samas tempos. Oodatav positiivne mõju riigieelarvele (füüsilise isiku tulumaksu laekumisele) 2017. a. 6,9 miljonit, 2018. a. 7,3 miljonit ja 2019. a. 7,8 miljonit eurot. (Seletuskiri... 2015)

2. TULUMAKSUSEADUSE MÕJU FÜÜSILISTE ISIKUTE INVESTEERINGUTELE NING RIIGIELARVELE

Iga funktsioon vajab normaalse toimimise jaoks rahalisi vahendeid. Omavalitsuse tulud on hädavajalikud kvaliteetsete ja täielike teenuste tagamiseks kohalike elanike jaoks. (Ivanova 2012) Nagu juba varem mainitud on tulumaks peamiseks tuluallikaks kohalike omavalitsuste jaoks. Aastal 2018 77, 95% riigieelarvesse laekunud eraisikute tulumaksust moodustas eraldi kohalike omavalitsustele. Peale riigieelarvet mõjutab tulumaks ka füüsiliste isikute investeeringuid.

Miljonite maksumaksjate dilemmaks on see, kuidas vähendada tulumaksukohustust seaduslikult. Hea investering on selline, mis tagab ohutuse, kasumlikkuse ja likviidsuse. Investeeringute planeerimine ei ole midagi muud, kui tasakaalu saavutamine nende kolme põhimõtte vahel. Kui investor suudab leida võimaluse seaduslikult tulumaksukohustust vähendada, siis suudab ta kasvatada investeeringult saadud kasumit. (Natarajan 2008)

2.1. Uuringu metoodika

Lõputöö eesmärgiks on hinnata tulumaksuseaduse muudatuste mõju füüsiliste isikute investeeringutele ning riigieelarvele viimase 10 aasta jooksul. Antud peatükis keskendutakse eesmärgist tulenevalt järgmistele uurimusküsimustele, mis jäid eelnevalt analüüsimata.

Uurimisküsimused:

- 1) Millist mõju on avaldanud need muudatused investeeringute mahule ja füüsiliste isikute käitumisele?
- 2) Millist mõju on avaldanud need muudatused riigieelarvele?

Antud uurimisküsimustele vastamiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit. Koguti ja analüüsiti tulumaksuseaduse muudatuste mõjuhinnangutes toodud prognoose ja võrreldi neid tegelike laekumiste ja deklaratsioonides esitatud andmetega. Enamus prognoose oli võetud seaduse eelnõude seletuskirjadest ja Rahandusministeeriumi veebilehelt. Kasutati ka Maksu- ja

Tolliametilt küsitud andmeid (vt tehtud päringut Lisas 6). Maksu- ja Tolliametilt saadud andmeid võrreldi Rahandusministeeriumi prognoosidega. Seejärel toodi välja reaalne mõju füüsiliste isikute tuludele ja nende käitumisele ning riigieelarvele aastatel 2011–2018.

2.2. Riigieelarve tulude ja kulude analüüs ning füüsilise isiku tulumaksu osatähtsus riigieelarves

Antud alapeatükis vaadeldakse eelarvesse laekuvaid tulusid ja kulusid ning uuritakse füüsilise isiku tulumaksu mõju riigieelarvele. Riigieelarve koosneb riigi tuludest, kuludest ning finantseerimistingutest. Rahandusministeerium teostab 2 korda aastas majandusprognoose, kus käsitletakse ka riigieelarvet. Tabelis 1 on toodud prognoosid riigieelarve tuludest ja kuludest vahemikus aastatel 2011–2018.

Tabel 1. Prognoositud riigieelarve tulud ja kulud (miljardites eurodes)

Aasta	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Tulud kokku	5.703	6.219	7.500	8.000	8.445	8.883	9.480	10.290
Kulud kokku	6.009	6.679	7.700	8.060	8.543	8.900	9.660	10.580

Allikas: Rahandusministeerium, autori koostatud

Tabelis 2 on toodud riigieelarvesse laekunud tulud ja kulud aastatel 2011–2018.

Tabel 2. Riigieelarvesse laekunud tulud ja kulud (miljardites eurodes)

Aasta	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Tulud kokku	5.704	6.219	6.454	6.860	7.283	7.596	9.482	10.309
Kulud kokku	6.491	6.978	6.979	7.111	7.601	7.885	9.897	10.826

Allikas: Statistikaamet (2019), autori koostatud

Riigikogus vastu võetud aastaelarve annab ülevaate riigi majandustegevusest eelarveaastal. Riigieelarve tulud ja kulud peavad olema kajastatud ühes eelarves (ühtsuse põhimõte) ning sisaldama riigi kõiki tulusid ja kulusid (kõikehaaravuse põhimõte). Riigieelarves kajastatakse tulud, mida saavad riigi kui avalik-õigusliku juriidilise isiku asutused. Kohalike omavalitsuste ning teiste avalik-õiguslike juriidiliste isikute tulusid ega kulusid riigieelarves ei kajastata. (PS § 115 lg 4.2, § 115 lg 4.3)

Aastatel 2014–2016 laekus tulusid oluliselt vähem kui oodati ning samal vahemikul ka kulud olid oluliselt suuremad kui prognoositi. Tasakaalustatuse põhimõtte järgi peab tulude summa võrduma kulude summaga. Aastatel 2011–2018 nii prognoosides kui ka tegelikkuses ei olnud eelarve tasakaalus. Igal aastal ületasid kulud tulusid ning seetõttu tekkis eelarves puudujääk. Puudujäägi katteks võetakse laenu või kasutatakse reserve. Ülejäägi korral, kui eelarve tulud ületavad kulusid, suunatakse ülejääk reservi või kantakse edasi järgmisesse eelarveaastasse ning ka sel juhul on eelarve tasakaalus. (Ibid.)

Tabel 3 annab ülevaade riigieelarvesse laekunud maksudest ning eraldi ka füüsilise isiku tulumaksust ning selle osatähtsusest eelarves.

Tabel 3. Maksude ja füüsilise isiku tulumaksu osatähtsus riigieelarve tuludes (miljardites eurodes)

Aasta	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Maksud kokku	4.342	4.775	5.359	5.797	6.217	6.564	6.993	7.648
% Riigieelarve tuludest	76.13%	76.79%	83.04%	84.50%	85.37%	86.41%	73.75%	74.19%
Füüsilise isiku tulumaks (va eraldi omavalitsustele)	0.227	0.266	0.307	0.346	0.330	0.350	0.361	0.311
% Riigieelarve tuludest	3.99%	4.28%	4.75%	5.04%	4.53%	4.61%	3.81%	3.02%

Allikas: Statistikaamet (2019), autori koostatud

Tabelist on näha, et füüsilise isiku tulumaks ei ole riigieelarve tähtsaim tuluallikas ning nagu juba varem alapeatükis 1.2 oli kirjutatud, asub see maksude seas osatähtsusest neljandal kohal. Tegelikult füüsilise isiku tulumaksu maht on mitu korda suurem kui on kajastatud tabelis 3, kuna suurem osa sellest oli eraldatud omavalitsustele. Seega riigieelarvesse laekub väiksem osa sellest. Suurema osa füüsilise isiku tulumaksust moodustab palgatulult kinnipeetud tulumaks. Kui arvestada seda, et füüsilise isiku tulumaksu osatähtsus on niigi väike, siis investeringutelt saadud tulumaksu suurus on veelgi palju kordi väiksem. Samas, kui füüsiliste isikute investeringutelt saadud tulumaks ei oma suurt mõju riigieelarvele, mõjutab selle maksukoormus füüsiliste isikute käitumist ja tulusid märkimisväärselt.

2.3. Rahandusministeeriumi prognooside ja Maksu- ja Tolliametilt saadud andmete analüüs

Regulaarsed dividendid

Tulumaksuseaduse eelnõu kohaselt vähendatakse ettevõtte tulumaksu määra (14% senise 20% asemel) juriidilisele isikule regulaarselt makstavatelt dividendidelt eesmärgiga motiveerida ettevõtteid teenitud kasumit jaotama, kuna eelnevas tendentsiks oli kasumit pigem investeringuteks kasutada või ka lihtsalt äriühingus hoida. Varasemalt on Eestis kasumi jaotamine olnud liiga passiivne ja/või tsükliline ning äriühingu tulumaksumäär ei olnud Baltikumi regioonis välisinvestorite jaoks enam piisavalt atraktiivne. Ülaltoodust lähtuvalt on eelnõu eesmärgiks premeerida stabiilsema dividendipoliitikaga ettevõtjaid madalama jaotatud kasumile rakenduva tulumaksumääraga. (Tulumaksuseaduse... 2017)

Kuidas selline muudatus tulumaksuseaduses mõjutab eraisikute tulusid ning riigieelarvet? Varem ei läinud dividendidena saadud tulu tulumaksuga maksustamisele kui selle maksmise aluseks olevalt kasumiosalt oli tulumaks makstud või kui dividendilt oli tulumaks välisriigis kinni peetud. Jätkuvalt ei maksustata füüsilise isiku tasandil dividende tulumaksuga, kui dividendidele kohalduva juriidilise isiku tulumaksu määr on 20/80 (Tulumaksuseadus, § 18 lg 11). Aga kuna regulaarselt makstavatele dividendidele kohalduva juriidilise isiku tulumaksu määr on 14/86, siis füüsilisele isikule makstud dividendidelt täiendavalt kinnipidamisele kuuluva tulumaksu määr on 7% (Maksumäärad... 2019).

Maksu- ja Tolliameti ning Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt pidi uus maksumäär mõjutama riigieelarvet aastal 2017 summas -18 miljonit ning 2018 +98 miljonit (vt tabel 4), tegelikkuses aga 2017 -21 miljonit ning 2018 +169 miljonit (vt tabel 5).

Tabel 4. 14% maksumäära mõju tulumaksu laekumistele aastatel 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Mõju tulumaksu laekumisele, mln €	-18	+98	+63	+37	+13

Allikas: Tulumaksuseaduse... (2017), autori koostatud

Tabelis 5 on toodud kõik väljamakstud dividendid nii füüsilistele kui ka juriidilistele isikutele. Selline vahe aastal 2018 võib näidata seda, et eesmärk motiveerida ettevõtteid kasumit jaotama on täidetud ning mõju on isegi palju positiivsem, kui esialgul oli planeeritud.

Tabel 5. Tegelik 14% maksumäära mõju tulumaksu laekumistele 2017–2018 (eurodes)

Aasta	Väljamakstud dividendid	Tulumaks	Mõju
2016	1 177 229 912	294 307 478	
2017	1 090 651 504	272 662 876	-21 644 602
2018	1 768 703 724	442 175 931	169 513 055

Allikas: Autori arvutused, lisa 7 alusel

Kahjuks mõju füüsilistele isikutele ei ole veel võimalik välja tuua, kuna nendele makstud dividendidelt hakati kinni pidama tulumaksu alates 01. jaanuarist 2019. Aga saab vaadata kui palju dividende oli neile laekunud alates aastast 2016–2018 ning järeldada, kas ettevõtete aktiivsem kasumi jaotamine oli mõjutanud positiivselt nende tulusid (vt tabel 6). Tabelist on näha, et aastal 2018 oli keskmised dividendid isiku kohta kasvanud võrreldes aastaga 2017 umbes 50% võrra. Võib järeldada, et ettevõtete aktiivne kasumi jaotamine aastal 2018 oli positiivselt mõjutanud nii füüsiliste isikute tulusid kui ka riigieelarvet.

Tabel 6. Füüsilistele isikutele väljamakstud dividendid ja laekunud tulumaks (eurodes)

Aasta	Väljamaksed füüsilistele isikutele	Riigile laekunud tulumaks	Isikute arv	Dividendid isiku kohta
2016	622 078 490	155 519 623	96 018	6 479
2017	818 808 682	204 702 170	134 249	6 099
2018	948 625 769	237 156 442	101 319	9 363

Allikas: Autori arvutused, lisa 7 alusel

Maksuvaba tulu aastast 2018

Maksuameti andmetel kasvas 2018. aastal keskmine netopalk (st pärast maksude mahaarvamist väljamakstud töötasu) 9,3 protsenti. Maksuvaba tulu reformi eesmärgiks oli vähendada oluliselt madalapalgaliste maksukoormust, mille liigkõrget taset on Eestile ette heitnud mitmed rahvusvahelised institutsioonid. Kuna kõik inimesed ei soovinud rakenduvat maksuvaba tulu täies ulatuses töötasu väljamaksmisel ära kasutada, siis selline käitumine hoidis netopalka kasvu aastal 2018. Üheks põhjuseks, miks inimesed ei soovi ära kasutada maksuvaba tulu igakuiselt täies ulatuses on ettevaatlikkus ning aastatulude ennustamise keerukus, mistõttu püütakse vältida

tulumaksu juurdemaksmist tuludeklaratsiooni esitamisel. Uus tulumaksusüsteem piirab netopalga kasvu, kuna tänane poliitika ei näe ette maksuastmete muutumist. (Majandusproгноosid... 2019)

Rahandusministeeriumi suvise 2018 aasta majandusproгноosi kohaselt on maksuvaba tulu reformi mõju riigieelarvele negatiivne. Tabelis 7 on kajastatud nii 2018 kui ka 2019 aasta mõju. On näha, et aastal 2019 kahju riigieelarvele suureneb veelgi ning ulatub 151,5 miljonini. Kui aastal 2018 progноositi, et maksureform vähendab riigieelarvet 92,4 miljoni võrra, siis Siiri Suutre (maksu- ja tollipoliitika, finantsturgude poliitika ja kindlustuspoliitika kommunikatsiooni peaspetsialist Rahandusministeeriumist) kommentaari kohaselt oli mõju natukene väiksem kui esialgu progноositi. Tegelik mõju oli -98 miljonit eurot.

Tabel 7. Maksuvaba tulu reformi mõju

Uue üldise maksuvaba tulu kehtestamine	Mõju 2018		Mõju 2019	
	mln €	% SKPst	mln €	% SKPst
	-92.4	-0.36	-151.5	-0.56

Allikas: Suvine majandusproгноos (2018), autori koostatud

See, kuidas maksuvaba tulu reform oli mõjutanud füüsilise isiku tulu suurust, on raske täpse arvuna välja tuua. Progноosi kohaselt pidi keskmise palgaga töötava inimese sissetulek suurenema kuni 64 eurot kuus (Seletuskiri... 2017).

Investeeringuskonto kasutuselevõtt

Olukorra hindamiseks väärtpaberiturul ning aktsiate hinnaliikumiste jälgimiseks kasutatakse börsiindekseid. Balti börsidel on kolm kohalikku üldindeksit – OMX Tallinn (OMXT), OMX Riga (OMXR) ja OMX Vilnius (OMXV). Tallinna börsil noteeritud ettevõtete sooritust jälgib börsiindeks OMXT. (Väärtpaberite... 2008) OMXBBGI on ühisindeks, mis koosneb Nasdaq Balti Börsi suurimatest ja enim kaubeldavatest aktsiatest. Tallinna Börsil aastatel 2009–2018 oli positiivne kauplemisaeg kuna indeks OMXT on näidanud peamiselt pidevat tõusu (vt joonis 3). See tähendab, et indeksisse kuuluvate aktsiate hinnad tõusid.

Joonis 3. Balti indeksid 2009–2018

Allikas: Nasdaq Baltic (2019)

Seega analüüsitaval perioodil saadi valdavalt kasu väärtpaberi võõrandamisest ja majanduslanguse perioodist tulenevad kahjud olid juba saadud kasudega tasaarveldatud.

Nagu varem mainitud, on aastast 2011 võimalik investoritel valida, kas sooritada tehinguid tavasüsteemi või investeerimiskonto kaudu. Seega joonisel 4 kajastatud suurt tulumaksukohustuse vähenemist 2011. aastal ei saa põhjendada sellega, et väärtbaeritehingud oleks toonud kahju. Tulumaksukohustuse vähenemine oli seotud investeerimiskonto kasutuselevõtuga, mis võimaldas väärtpaberite võõrandamisest saadud kasudelt tulumaksukohustust edasi lükata ja motiveerida inimesi säästma ja raha reinvesteerima.

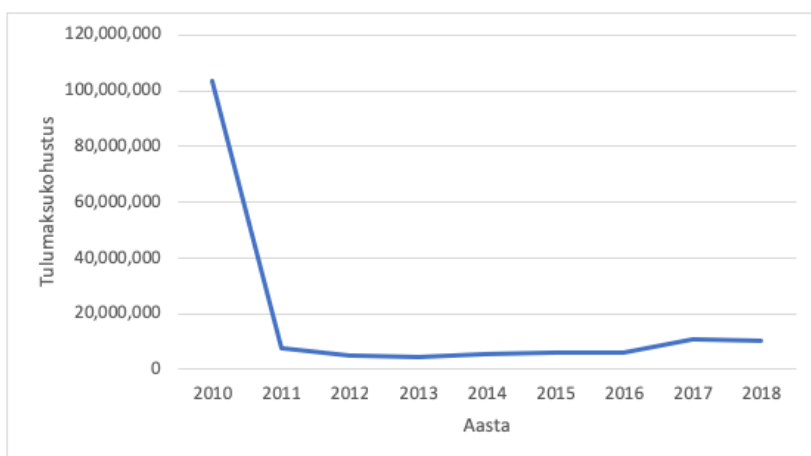
Võrreldes maksureformiga, mis puudutas hoiuse intressi maksustamist, oli investeerimiskonto sisseviimine palju sõbralikum füüsilisest isikust investori jaoks, kuna see võimaldas investoritel oma tulu reinvesteerida maksuvabalt. Rahandusministeerium oli prognoosinud, et mõju riigieelarvele aastal 2012 on -5 miljonit ning aastal 2013 -6,1 miljonit (tabel 8).

Tabel 8. Investeerimiskonto sisseviimise mõju

Investeerimiskonto kasutuselevõtt	Mõju 2012		Mõju 2013	
	mln €	% SKPst	mln €	% SKPst
	-5	-0.03	-6.1	-0.03

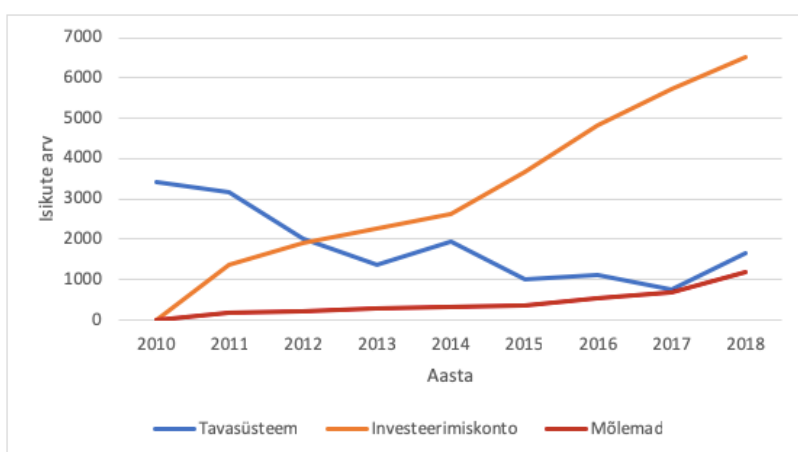
Allikas: Suvine majandusprognoos (2017), autori koostatud

Tegelikuses selle mõju oli palju suurem. Joonisel 4 on kajastatud tulumaksukohustus aastatel 2011–2018, mis puudutas nii investeerimiskontot kui ka tavasüsteemi.

Joonis 4. Riigieelarvesse laekunud füüsilise isiku tulumaks väärtpaberitehingutelt (investeerimiskontot ja tavasüsteemi kasutades), (eurodes)
Allikas: Autori arvutused, lisa 7 alusel

Jooniselt on näha, et alates aastast 2011 on riigieelarvesse laekunud füüsilise isiku tulumaks investeerimiskontolt ja tavasüsteemilt teenitud tulult vähenenud umbes 13,6 korda. Kui aastal 2010 oli tulumaksu suurus 103,7 miljonit eurot, siis aastal 2011 oli see 7,6 miljonit. Üheks põhjuseks on kindlasi see, et tavasüsteemi kasutavate inimeste arv on 2011. aastal järsult langenud. Investeerimiskonto kasutajate arv aga on olnud kasvav (joonis 5).

Joonis 5. Iskute arv, kes kasutab tavasüsteemi, investeerimiskontot ja ka mõlemat võimalust.
Allikas: Autori arvutused, lisa 7 alusel

Teiseks põhjuseks on see, et inimesed olid investeerimiskontole teinud 8 aastaga (2011-2018) 353 korda suuremad sissemaksed kui väljamaksed (Joonis 6). Jooniselt on näha, et investeerimiskontolt tehtud väljamaksed on väga tagasihoidlikud. Seadusemuudatuse eesmärk oli maksustamisel kohelda füüsiliste isikute finantsvaralt saadud tulu sarnaselt juriidiliste isikute finantsvarast saadud tuluga. Võttes aluseks nii juriidiliste isikute reinvesteeritud kasumi maksuvabastuse kui ka füüsiliste isikute investeerimiskonto kasutuselevõtu, võib väita, et need seadusmuudatused on täitnud oma eesmärgi. Nii füüsiliste isikute hulk kui ka investeeringute maht (säätmine) on peale investeerimiskonto kasutuselevõttu kasvanud.

Joonis 6. Füüsiliste isikute tehtud sisse- ja väljamaksed investeerimiskontolt (eurodes)
Allikas: Autori arvutused, lisa 7 alusel

Nagu jooniselt 6 võib näha, oli kõige aktiivsem investeerimiskontole raha paigutamine 2014. aastal. Ei ole teada täpset põhjust, aga oletatavasti tegemist on investeerimisbuumiga. Rahandusministeeriumi 2014. aasta kevadise majandusprognoosi kohaselt oli Eestis aastal 2014 majandusolukorra paranemine, mis stimuleeris investeerimisaktiivsust ja eratarbimisjulgust.

Üüritulu maksustamine

Enne 2016. aastat maksustati eluruumi üürimisest saadud tulu sarnaselt muu üüri- ja rendituluga ning deklareeriti vormil FIDEK tabelis 5.1 palk ja muu tasu all, mistõttu ei ole võimalik andmetest eristada eluruumi üürimisest saadud tulu ega tasutud tulumaksu summat. Alates 2016. aastast lisandus tabel 5.4 eluruumi üürilepingu alusel saadud üüritulu. Üüri- ja renditulu, millelt ei ole tulumaksu kinni peetud, deklareeritakse tabelites 7.3 ja 7.4. 2015. aastal oli üüri- ja renditasu,

millelt ei ole tulumaksu kinni peetud, tabelis 7.3 koos. 2016. aastast lisandus tabel 7.4. Need muudatused ei võimalda tuua välja reaalselt mõju nii riigieelarvele kui ka füüsiliste isikute tuludele. Küll aga võib näha, et isikute arv, kes deklareeris üüritulu on kasvanud nii 2018 kuid ka 2017. aastal võrreldes 2016. aastaga (vt tabel 9). Tabelis on samuti toodud välja tulumaksuseaduse muudatuse järgne tulumaksukohustus, mis oleks võinud laekuda riigile, kui reformi ei oleks teostatud. Eelviimasel veerus on nende vahe, ning toodud arvud näitavad mõju füüsilistele isikutele. Tabeli viimane veerg näitab, kuidas on tulumaksu laekumine suurenenud aastatel 2016–2018 ning need andmed näitavad mõju riigieelarvele.

Tabel 9. Eluruumi üüritulult tulumaksukohustus ning selle mõju füüsilistele isikutele ja riigieelarvele aastatel 2016–2018 (eurodes)

Aasta	Deklareerijate arv	Tulumaksukohustus	Tulumaksukohustus vana seaduse järgi	Mõju füüsilistele isikutele	Mõju riigieelarvele
2016	5 741	2 314 583	2 893 228	578 646	
2017	6 679	2 888 783	3 610 979	722 196	574 200
2018	7 975	4 530 153	5 662 691	1 132 538	1 641 370

Allikas: Autori arvutused, lisa 7 alusel

Võime näha, et mõju riigieelarvele on väiksem kui oli prognoositud (vt tabel 10). Samas ei saa seda kindlalt väita, kuna enne 2016. aastat oli FIDEKIs eluruumi üürile andmine tabelis 5.1 ning eluruumi üürile andmist ei ole võimalik eraldi välja tuua ning arvutada reaalselt mõju. Kindlasti on selle muudatuse tulemusena füüsiliste isikute tulu kasvanud, samuti ka riigieelarvesse laekunud tulumaks.

Tabel 10. Üüritulust tehtava mahaarvamise mõju

Üüritulu maksustamine (80% tulust)	Mõju 2017		Mõju 2018		Mõju 2019	
	mln €	% SKPst	mln €	% SKPst	mln €	% SKPst
	+6.9	+0.03	+7.3	+0.03	+7.8	-0.03

Allikas: Seletuskiri... (2015), autori koostatud

Üheks muudatuseks oli ka see, et isikutel, kellel oli kohustus esitada tuludeklaratsiooni, pidid kinnitama, et nad ei saa üüri- ega renditulu või kui said, pidid seda deklareerima. Teiste sõnadega pidid kinnitama tuludeklaratsioonis maksustamisperioodil renditulu saamist või mittesaamist (TuMS § 44 lg 14). Sellel muudatusel on pigem psühholoogiline mõju. Maksude mittemaksmine, tulude varjamine ning erinevate pettuste toimepanemine on süütegu ning seadusandlusega

karistatav. Inimesed on sellest teadlikud ning mõningatel inimestel võis tekkida kõheduse tunne kui ta oleks esitanud teadlikult valeandmeid Maksu- ja Tolliametile ning oleks sellega riiki petnud. See muudatus mõjutas (positiivselt) kindlasti ka deklareerinute hulka.

Hoiuste maksustamine

Hoius on finantsvara ning selle maksustamine oli ainult aja küsimus. See maksureform mõjutas tuhandeid inimesi ning tegi nende hoiustelt saadud tulu veelgi väiksemaks, sest enamus pangahoiuseid pakuvad alla 2% intressi (joonis 2). Aga kas selle reformi tõttu suurenes riigieelarve? Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt hoiuste maksustamine pidi suurendama riigieelarvet 1,8 miljoni võrra (tabel 11).

Tabel 11. Hoiuste maksustamise mõju

Hoiuse inressi maksuvabastuse kaotamine	Mõju 2018		Mõju 2019	
	mln €	% SKPst	mln €	% SKPst
	+1.8	+0.01	+1.9	+0.01

Allikas: Suvine majandusprognoos (2018), autori koostatud

Tegelikuses selle mõju oli kaks korda suurem (tabel 12).

Tabel 12. Hoiuste maksustamise tegelik mõju 2018. aastal

Kuu	Deklaratsioonide arv	Deklareeritud summa (euro)	Kinnipeetud tulumaks (euro)
Jaanuar	90 952	1 506 585	301 082
Veebruar	77 557	1 125 257	224 808
Märts	87 793	1 473 074	294 506
Aprill	78 626	1 248 239	249 410
Mai	78 525	1 325 019	264 864
Juuni	89 432	1 648 023	329 399
Juuli	80 204	1 474 652	294 759
August	91 402	1 794 604	358 688
September	100 981	1 515 655	302 901
Oktoober	92 338	1 497 784	299 332
November	120 540	1 297 779	259 263
Detsember	107 387	2 122 054	424 167
Kokku		18 028 725	3 603 179

Allikas: Autori koostatud, lisa 7 alusel

Siinkohal tekib küsimus, kas oli mõtet üldse maksustada niivõrd tagasihoidlikku tulu, kuna mõju riigieelarvale on väga väike, aga mõju füüsiliste isikute tuludele suur, sest paljude jaoks nüüd investeerimine pangahoiustesse ei ole üldse atraktiivne. Küll aga võivad atraktiivsemaks muutuda hoiu-laenuühistud, kuna need pakuvad suuremat intressitootlust ning isegi kui riik võtab ühe viiendiku sellest endale, siis katab teenitud intress vähemalt inflatsioonimäära.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli hinnata tulumaksuseaduse muudatuste mõju füüsiliste isikute investeringutele ning riigieelarvele viimase 10 aasta jooksul.

Uurimismeetodina kasutati nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset meetodit. Uurimisel koguti tulumaksuseaduse muudatuste mõjuhinnangutes toodud majandusprognoose. Peamised prognoosid olid võetud seaduse eelnõude seletuskirjadest ja Rahandusministeeriumi veebilehelt. Kasutati ka Maksu- ja Tolliametilt küsitud andmeid selleks, et tuua välja tegelik mõju nii riigieelarvele kui ka füüsiliste isikute tuludele. Töös kasutati ka võrdlusmeetodit, et teha selgeks, kas prognoositud mõju tegelikkuses realiseerus.

Töö eesmärkide täitmiseks lõputöö esimeses osas käsitleti investeerimist ja maksustamist ning kirjeldati nende ajaloolist väljakujunemist, seejärel toodi välja need investeerimisvõimalused, mille maksustamisprintsipiidid olid muutunud. Töö esimese osa tulemusena selgus, et peamisteks muudatusteks tulumaksuseaduses olid: investeerimiskonto kasutuselevõtt aastal 2011, üüritulu maksustamine (80% tulust) aastal 2016, arvelduskonto ja intresside maksustamine alates 2018, maksuvaba tulu reform aastal 2018, tulumaks regulaarselt makstavatelt dividendidelt aastal 2019.

Lõputöö teise osa alapeatükis 2.2 vaadeldi riigieelarvesse laekunud tulusid ja kulusid aastatel 2011–2018 ning võrreldi neid Rahandusministeeriumi prognoosidega. Selgus, et kõige suuremad hälbed prognoositu ja tegelikkuse vahel olid aastatel 2014 – 2016. Samuti järelitati, et vaadeldud aastate lõikes oli riigieelarve puudujäägis. Peale riigieelarve tulusid ja kulusid analüüsiti füüsilise isiku tulumaksu osatähtsust riigieelarves ning selgus, et vaadeldud aastate lõikes oli see alla 5% ning kuna suurem osa laekunud füüsilise isiku tulumaksust moodustab kinnipeetud tulumaks palgatulult, siis investeringutelt saadud tulumaksu osakaal on veelgi palju kordi väiksem. Samas, kui füüsiliste isikute investeringutelt saadud tulumaks ei oma suurt mõju riigieelarvele, mõjutab selle maksukoormus füüsiliste isikute tulusid märkimisväärselt.

Lõputöö teise osa alapeatükis 2.3 selgus, et madalam maksumäär regulaarselt makstavatelt dividendidelt on positiivselt mõjutanud nii füüsiliste isikute tulusid kui ka riigieelarvet, sest et 2018. aastal olid ettevõtted aktiivsemad kasumi jaotamisel. Samuti avaldas positiivset mõju nii füüsilistele isikutele kui ka riigieelarvele üüritulu maksustamine (80% tulust). Deklareerinute arv kasvas ning võib väita, et deklareerima hakati ka mingit osa varjatud üürituludest. Maksuvaba tulu reform oli positiivselt mõjutanud ainult keskmist töötasu saavaid isikuid. Mõju riigieelarvele oli negatiivne (-98 miljonit eurot). Investeerimikonto kasutuselevõtu mõju riigieelarvele oli ka negatiivne, tulumaksu laekumine vähenes 10 korda, kuna inimesed, kes kasutavad investeerimiskontot on passiivsed raha väljavõtmisel ning eelistavad oma tulu reinvesteerida. Hoiuste intresside maksustamine on vaieldav koht, kuna riigieelarvet oli see mõjutanud väga tagasihoidlikult (+3,6 miljonit), aga paljude füüsiliste isikute jaoks muutus raha hoiustamine vähem atraktiivseks ning isegi kahjumlikuks, kui võta arvesse keskmist inflatsioonimäära Eestis.

SUMMARY

THE IMPACT OF THE AMENDMENTS TO THE INCOME TAX ACT ON NATURAL PERSONS INVESTMENTS AND STATE BUDGET

Natalja Võgonskaja

The aim of this study was to evaluate the impact of the amendments to the Income Tax Act on the investments by natural persons and the state budget over the last 10 years.

As the research method, both qualitative and quantitative methods were used. During the study, the author collected the economic predictions included in the impact assessments of amendments to the Income Tax Act. The main predictions were taken from the explanatory memoranda of the draft legislation and from the website of the Ministry of Finance. The data requested from the Tax and Customs Board was also used to bring out the real impact on both the state budget and the income of natural persons. The work also used a reference method to clarify whether the predicted impact actually materialized.

In order to achieve the objectives of this research, the first part of the thesis dealt with investment and taxation, and described their historical development, after which the investment opportunities which taxation principles had changed were outlined. The first part of the work revealed that the main changes in the Income Tax Act were introduction of an investment account in 2011, taxation of rental income (80% of income) in 2016, current account and interest taxation since 2018, basic exemption reform in 2018, income tax on regularly paid dividends in 2019.

Sub-section 2.2 of the second part of the thesis looked at the revenues and expenses received in the state budget between 2011 and 2018 and then compared the findings with the predictions of the Ministry of Finance. It turned out that the biggest deviations between forecast and reality were between 2014 and 2016. Furthermore, the author discovered that the state budget was in deficit during that period. In addition to the revenue and expenditure of the state budget, the relative importance of the taxation of income of natural persons in the state budget was analysed and it was found that during the observed period it was less than 5%, and since the majority of the income tax of natural person constitutes the withholding tax on income from employment, the percentage of income tax received on investments is several times lower. While the income tax on natural

persons' investments does not have a significant impact on the state budget, its tax burden has a significant impact on the income of natural persons.

Sub-section 2.3 of the second part of the thesis revealed that the lower tax rate on the regularly distributed dividends has had a positive effect on both the income of the natural persons and the state budget, because in 2018 the companies were more active in distributing profits. Taxation of rental income (80% of income) also had a positive effect on natural persons and the state budget. The number of declarants increased and it can be said that some of the hidden rental income was also declared. The basic exemption reform has had a positive effect only on those who received average wages. The impact on the state budget was negative (-98 million euros). The impact of the introduction of the investment account on the state budget was also negative, the income tax revenue not covered decreased by 10 times as people who use the investment account are passive in withdrawing money and prefer to reinvest their income. The taxation of deposit interest is a controversial issue, as it had a very modest impact on the state budget (+3.6 million), but for many natural persons, depositing money became less attractive and even unprofitable when taking into account the average inflation rate in Estonia.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Balti indeksid. (2009–2019). Nasdaq Baltic. Kättesaadav:
https://www.nasdaqbaltic.com/market/?pg=charts&lang=et&idx_main%5B%5D=OMXBBGI&idx_main%5B%5D=OMXT&add_index=OMXBBPI&add_equity=LT0000128696&period=other&start=01.01.2009&end=31.12.2018, 10. mai 2019.
- Dividendide maksustamine alates 2019. (2019). Maksu- ja Tolliamet. Kättesaadav:
https://www.emta.ee/sites/default/files/23.01.2019_veebiseminar.pdf, 26. märts 2019.
- Dunlap, N. A. (2012) Why invest in commercial real estate? – *Journal of Property Management*, Vol. 77, Issue 1, 26–26, 1.
- Dwyer, T. (2014). Taxation: The Lost History. – *American Journal of Economics & Sociology*, Vol. 73, Issue 4, 664–988.
- Eesti Vabariigi põhiseadus. Vastu võetud Riigikogus 28. juunil 1992. a - RT 1992, 26, 349.
- Füüsilise isiku üüritulude maksustamine alates 2016. aastast. (2017). Maksu- ja Tolliameti koduleheküljel. Kättesaadav: <https://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/fuusilise-isiku-uuritulu-maksustamine-alates-2016-aastast>, 18. aprill 2019.
- Hinnastatistika 2017–2019. Kättesaadav:
<https://www.kv.ee/kinnisvara/hinnad>, 25. märts 2019.
- Investeeringisõpik. LHV. Kättesaadav:
<https://fp.lhv.ee/academy/investmentguide>, 28. märts 2019.
- Ivanova, S. (2012). The role of personal income tax in the municipal budget medium term plan development. – *Economics & Management*, Vol. 17, Issue 4, p1268-1274.
- Loopere, R. (2015). Investeeringuskonto kasutamine eraisiku väärtpaberitehingutes. Kättesaadav:
<http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=1843>, 18. aprill 2019.
- Majandusprognoosid 2010-2019. Rahandusministeerium. Kättesaadav:
<https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigieelarve-ja-majandus/majandusprognoosid>, 29. aprill 2019.
- Maksumäärad 2019. (2018). Maksu- ja Tolliameti koduleheküljel. Kättesaadav:
<https://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/maksumaarad>, 20. märts 2019.

- Maksusüsteemid investeerimisel. (2017). Raatupidamis- ja maksuinfoportaal. Kättesaadav: <https://www.rmp.ee/maksud/maksud-yldiselt/maksususteemid-investeerimisel-2017-03-22>, 01. aprill 2019.
- Maksuvaba tulu alates 1. jaanuarist 2018. (2017). Maksu- ja Tolliamet. Kättesaadav: <https://www.emta.ee/et/maksuvaba-tulu>, 19. aprill 2019.
- Muudatused dividendide maksustamisel alates 01.01.2019. (2019) Kättesaadav: <https://www.emta.ee/et/ariklient/tulu-kulu-kaive-kasum/muudatused/muudatused-dividendide-maksustamisel-alates-01012019>, 05. aprill 2019.
- Natarajan, K. (2008) - Factors Influencing Investment in Tax-Saving Schemes. – *ICFAI Journal of Accounting Research*, Vol. 7, Issue 4, p79-95.
- Nelissen, P. J. (2007). *Death, Taxes and Short-Term Underperformance: Fixed Income Funds*. – Brandes Institute Research, No. 2015-01, 2.
- OECD. (1996). *Definition of investor and investment*. Kättesaadav: <http://www1.oecd.org/daf/mai/pdf/dg2/dg2961e.pdf> , 14. aprill 2019.
- OECD. (2008). *Definition of investor and investment in international investment agreements*. – International Investment Law: Understanding Concepts and Tracking Innovations . 2008, p8.
- Ogle, V. (2016). *CfP, Global Histories of Taxation and State Finances Since the Late 19th Century*. Kättesaadav: <https://networks.h-net.org/node/22055/discussions/126545/cfp-global-histories-taxation-and-state-finances-late-19th-century> , 03. aprill 2018.
- Pellechio, A. J. (1988). TAXATION, RENTAL INCOME, AND OPTIMAL HOLDING PERIODS FOR REAL PROPERTY. – *National Tax Journal*, Vol. 41, Issue 1, p97–107, 11p.
- Petram, L. O. (2011). *The world's first stock exchange: how the Amsterdam market for Dutch East India Company shares became a modern securities market, 1602–1700*. Kättesaadav: https://pure.uva.nl/ws/files/1427401/85966_05.pdf, 13. aprill 2019.
- Poorvu, W. J. (2003). *Financial Analysis of Real Property Investments*. – Harvard Business School Cases, 2p.
- Reamer, N., Downing, J. (2016). *Investment: A History of Taxes*. New York: Columbia University Press.
- Roosaare, J. (2014). *Rikkaks saamise õpik*. Tallinn.
- Rose, J. (2018). *7 Best investments to make in 2018*. Kättesaadav: <https://www.forbes.com/sites/jrose/2018/12/27/best-investments-2019/#1fe31f369bcb>, 01. aprill 2019

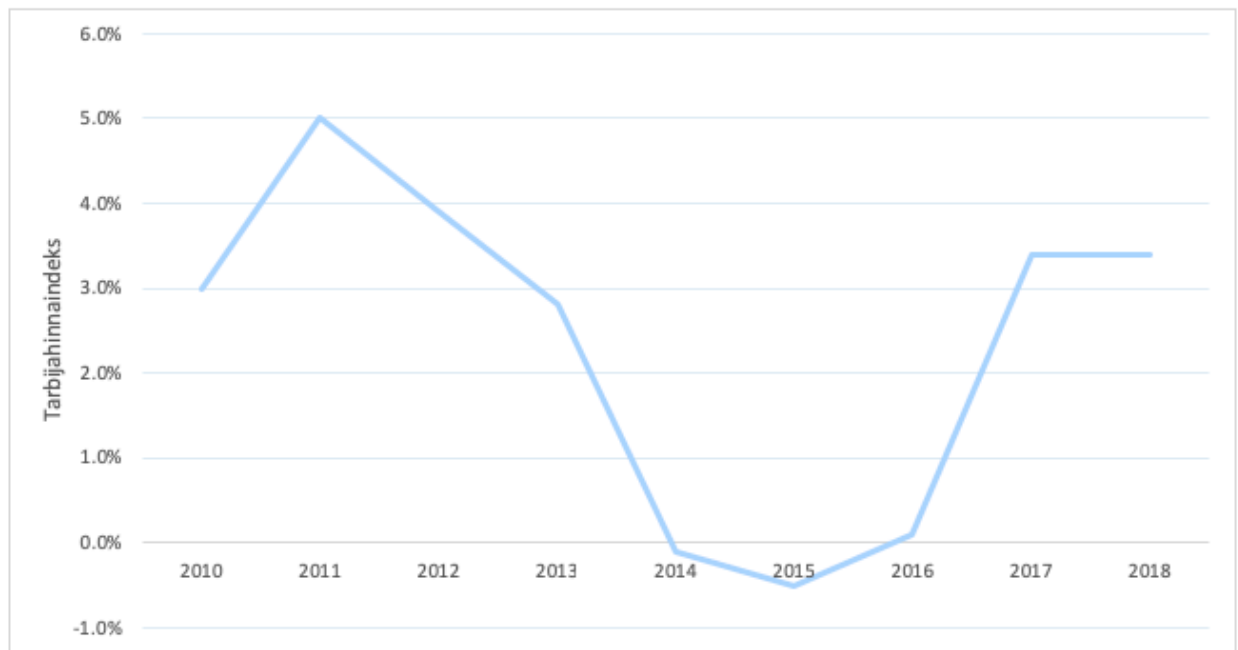
- Seletuskiri 2018. aasta riigieelarve seaduse eelnõu juurde. (2017). Riigikogu. Tallinn.
Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/cf107f23-ca09-411e-b096-73694225a738/2018.%20aasta%20riigieelarve%20seadus>, 10. aprill 2019.
- Seletuskiri sotsiaalmaksuseaduse, tulumaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde. (2015). Riigikogu. Tallinn. Kättesaadav:
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e102c9fb-390a-4d82-bbad-3f1c2032bf26/Sotsiaalmaksuseaduse,%20tulumaksuseaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus>, 17. aprill 2019.
- Seletuskiri tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu juurde. (2015). Kättesaadav:
https://heakodanik.ee/sites/default/files/Seletuskiri_TuMS_EIS.pdf, 16. aprill 2019.
- Šinkūnienė, K. (2005). *Taxation Principles in Tax Culture: Theoretical and Practical Aspects*. – Management of Organizations: Systematic Research, No. 35, 177–192.
- Tähajaline hoius. Finantsinspeksioon. Kättesaadav:
<https://www.minuraha.ee/map.php?cmd=tahtajaline-hoius-3/>, 20. aprill 2018.
- Tammert., P. (2006). *Tulumaks*. Sisekaitseakadeemia. Academia.edu. Kättesaadav:
<https://digiriul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/2006/Tulumaks.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 04. aprill 2019.
- Tulumaksuseadus. Vastu võetud Riigikogus 15. detsembril 1999. a - RT I, 1999, 101, 903.
- Tulumaksuseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 458 SE. (2017). Riigikogu. Kättesaadav:
<https://m.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/c7beb5e3-6d87-40cc-967a-4074ee159b96/Tulumaksuseaduse%20muutmise%20ja%20sellega%20seonduvalt%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus>, 25. märts 2019
- Tulumaksuseaduse, sotsiaalmaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seadus 302 SE. (2016). Seletuskirja lisa lugemise jätkamiseks. Kättesaadav:
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/47fcc37b-f70f-4773-afa8-af3cf7fa9bb6/Tulumaksuseaduse,%20sotsiaalmaksuseaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus>, 3. aprill 2019.
- Tulumaksuseaduse, sotsiaalmaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seadus 302 SE. (2016). Muudatusettepanekute loetelu. Kättesaadav:
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/47fcc37b-f70f-4773-afa8-af3cf7fa9bb6/Tulumaksuseaduse,%20sotsiaalmaksuseaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus>, 3. aprill 2019
- Uuring: eestimaalased peavad parimaks investeeringuks kinnisvara. Swedbank. Kättesaadav:
<https://kukkur.swedbank.ee/investeerimine/uuring-eestimaalased-peavad-parimaks-investeeringuks-kinnisvara>, 17. aprill 2019.
- Väärtpaberite teejuht. (2008). Koostaja Villu Zirnask. Tallinn: Eesti Päevaleht. Kättesaadav:
http://www.nasdaqbaltic.com/files/tallinn/bors/koolitus/Vaartpaberite_teejuht.pdf, 29. märts 2019.

Võrdle hoiuseid ja leia tulusaim hoiukonto. (2019). Kättesaadav:
<https://financer.com/ee/saastmine/hoius/>, 26. märts 2019.

Why invest in shares? London Stock Exchange. Kättesaadav:
<https://www.londonstockexchange.com/traders-and-brokers/private-investors/private-investors/about-share/why-invest-shares/why-invest-shares.htm>, 20. märts 2019.

LISAD

Lisa 1. Inflatsiooni määrad aastatel 2010–2018

Allikas: Statistikaamet (2019), autori koostatud

Lisa 2. Riigieelarvesse laekunud maksud 2018, tuhandetes eurodes

Tulumaks	828 981
..füüsilise isiku tulumaks	1 411 185
...eraldis kohalikele omavalitsustele	1 100 061
..juriidilise isiku tulumaks	517 860
Sotsiaalkindlustusmaksed	3 383 639
..sotsiaalmaks	3 039 889
..töötuskindlustusmaks	188 826
..kogumispension	154 924
Omandimaksud	5 315
..raskeveokimaks	5 315
Käibemaks	2 319 087
Aktsiisimaks	1 040 641
Hasartmängumaks	27 437
Tollimaks	42 589
Kokku	7 647 692

Allikas: Statistikaamet (2019), autori koostatud

Lisa 3. Keskmise jaotatud kasumi arvutamise näide aastatel 2019–2021

2018 aasta

2018 maksis äriühing dividende 2000 eurot, mis maksustati tavamääruga 20/80

omakapitali väljamakseid 1000 eurot, maksustati tavamääruga 20/80

Kokku 3000 eurot (2000+1000)

2019 aasta

Otsustati välja maksta dividende 3000 eurot

sellest 1000 eurot maksustati madalama maksumääruga 14/86 (Arvutus - 1000 eurot (3000/3) madalama maksumääruga dividendid)

2000 eurot tavamääruga 20/80.

2020 aasta

2000 eurot maksustati madalama maksumääruga 14/86 (arvutus - 2000 eurot (6000(3000+3000)/3) madalama maksumääruga dividendid)

omakapitali väljamakseid 1000 euro ulatuses maksustati maksumääruga 20/80

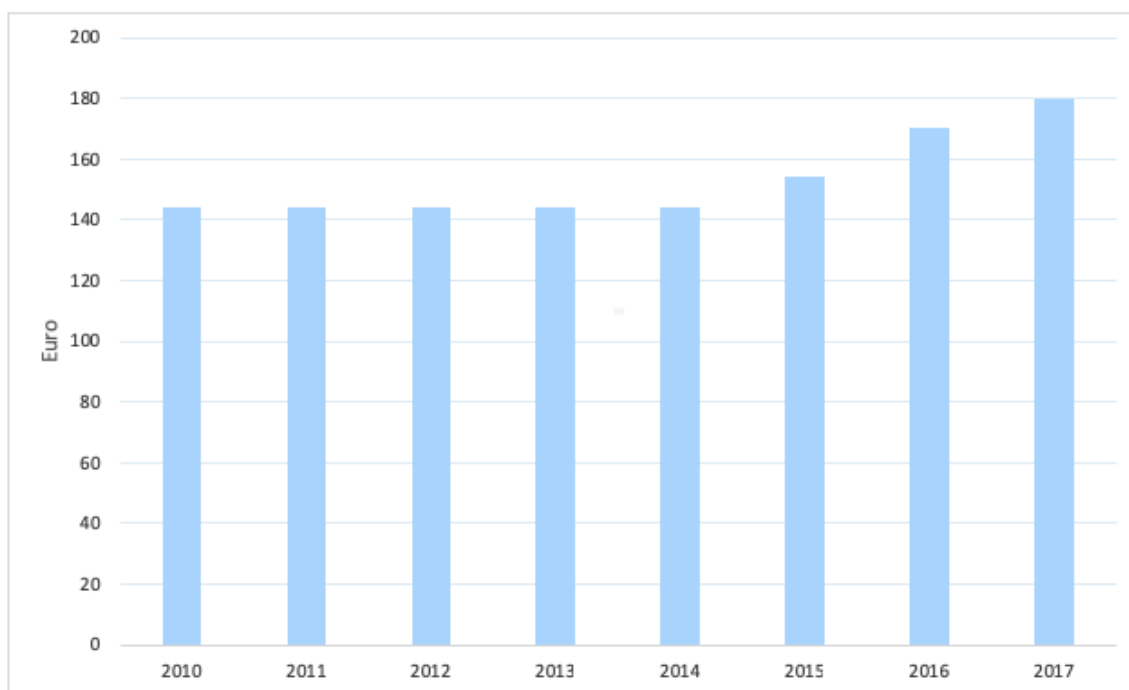
Kokku 3000 eurot (1000+2000)

2021 aasta

Arvutus - 3000 eurot (9000(3000+3000+3000)/3) madalama maksumääruga dividendid

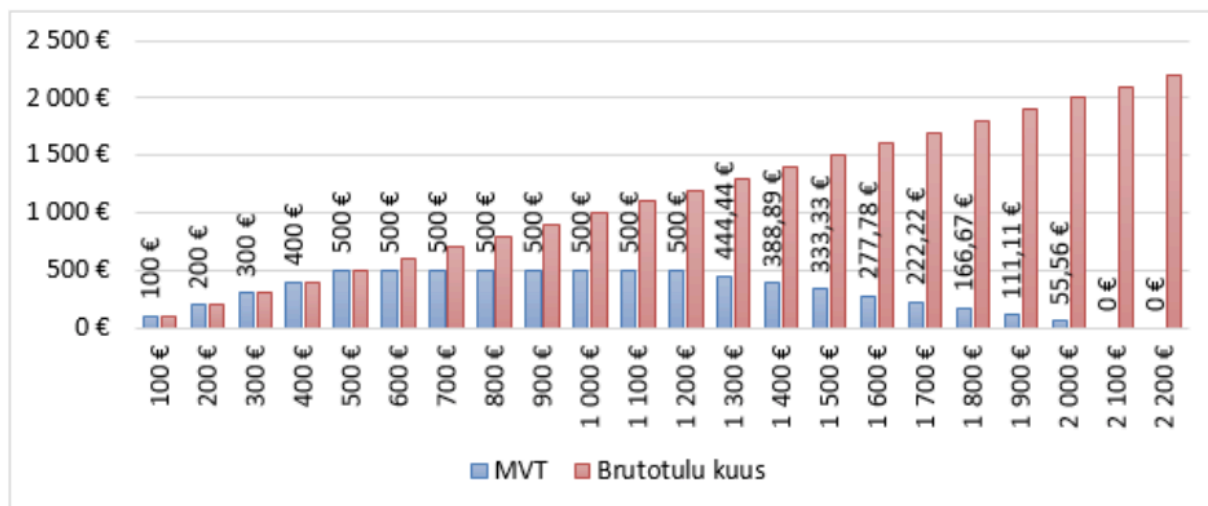
Allikas: Dividendide... (2019)

Lisa 4. Füüsilise isiku maksuvaba tulu kuus aastatel 2010–2017

Allikas: Autori koostatud

Lisa 5. Maksuvaba tulu arvestus alates 2018. aastast

Allikas: Maksuvaba... (2017)

Lisa 6. Tehtud päring Maksu- ja Tolliametile

Hoiuselt makstav intress

Palju on deklareerinud krediidasutused TSD lisa 1 väljamakse liigiga 54 – intresse (TuMS § 17, § 41 punkt 4) 2018 aasta deklatsioonid kuude lõikes (väljamakse saajate arv, intresside maht st väljamaksete summa, kinnipeetud tulumaksu summa)

Dividendid füüsilistele isikutele

a) Palju on aastatel 2016, 2017, 2018, 2019 kuude lõikes deklareeritud vormil INF 1:

1. residendist füüsiliste isikute arv, makstud dividendide summa ja kinnipeetud tulumaks;
2. mitteresidendist füüsiliste isikute arv, makstud dividendide summa ja kinnipeetud tulumaks.

2019. aasta I kvartali kohta palun andmed eraldi väljamakse liigiga DK ja MDK.

b) Palju on üldse aastatel 2016, 2017, 2018, 2019 kuude lõikes deklareeritud vormil TSD lisa 7:

1. Väljamakstud dividendid ja muud kasumieraldised rea kood (varasemalt 7010, aastast 2019 kood 7008)
2. 2019. aastast:
 - a. Madalama maksumääraga maksustatud dividendid ja muud kasumieraldised rea kood 7009
 - b. Tavamääraga maksustatud dividendid ja muud kasumieraldised rea kood 7010

Investeerimiskonto ja tavasüsteem

Tuludeklaratsioon A vorm

a) 6.1 Väärtpaberite võõrandamine ja

b) 8.2 Väärtpaberite võõrandamine (välisriik)

Eelnevate punktide kohta eraldi: kasu ja kahju väärtpaberi võõrandamisest summad, deklareerinute arv.

Andmeid palun eraldi aastate 2009–2018 kohta.

6.5 Tulu finantsvaralt (investeerimiskonto)

Deklaratsioonide andmed aastate 2011-2018 lõikes. Investeerimiskontodelele tehtud sissemaksed aastate lõikes, maksustatavad summad, investeerimiskontot deklareerinud inimeste arv.

Isikute arv, kes kasutab samaaegselt nii investeerimiskontot kui ka nn tavasüsteemi 2011–2018 aastate kohta eraldi?

5.4 Rendi- ja üüri tulu

Andmed rendi, üüritulude 2015–2018 kohta. Eraldi tuua välja ka eluruumi üürileandmine.

Deklareerijate arv, deklareeritud summad.

Kas oleks võimalik ka välja tuua eluaseme üüritulude andmed piirkonniti?

Lisa 7. Maksu- ja Tolliametilt saadud andmed

Päring 1. Hoiuselt makstav intress

2018. aasta deklaratsioonid kuude lõikes (väljamakse saajate arv, intresside maht st väljamaksete summa, kinnipeetud tulumaksu summa)

kuu	isikuid	1030_SUMMA	1170_TM
01.2018	90952	1506585	301082
02.2018	77557	1125257	224808
03.2018	87793	1473074	294506
04.2018	78626	1248239	249410
05.2018	78525	1325019	264864
06.2018	89432	1648023	329399
07.2018	80204	1474652	294759
08.2018	91402	1794604	358688
09.2018	100981	1515655	302901
10.2018	92338	1497784	299332
11.2018	120540	1297779	259263
12.2018	107387	2122054	424167

Päring 2. Rendi- ja üüritulu

Andmed rendi ja üüritulude 2016–2018 kohta.

FIDEK A VORM		isikuid	summa
2016	Eluruumi üürimine (Rida 5.4)	707	1 848 054
	Üüri- või renditasu (Rida 7.3)	1 702	3 350 623
	Eluruumi üürimine (Rida 7.4)	5 034	12 618 087
2017	Eluruumi üürimine (Rida 5.4)	778	2 227 391
	Üüri- või renditasu (Rida 7.3)	1 838	3 501 850
	Eluruumi üürimine (Rida 7.4)	5 901	15 827 502
2018	Eluruumi üürimine (Rida 5.4)	1 233	4 624 059
	Üüri- või renditasu (Rida 7.3)	333	797 132
	Eluruumi üürimine (Rida 7.4)	6 742	23 689 397

Päring 3. Dividendid füüsilistele isikutele

a) INF 1:

1. Residendist füüsiliste isikute arv ja makstud dividendide summa.

C_108_AASTA	C_109_KUU	isikuid	VM_SUMMA
2016	1	3821	36417964
2016	2	3998	35020543
2016	3	4589	45890202
2016	4	8625	61680555
2016	5	9987	53261299
2016	6	11074	59903716
2016	7	23288	58172838
2016	8	4665	44405085
2016	9	4685	45512876
2016	10	8349	42222772
2016	11	4816	47115239
2016	12	7395	79789229
2017	1	4138	47154679
2017	2	4155	48314786
2017	3	5093	53934696
2017	4	14077	69458443
2017	5	13541	63879135
2017	6	13802	64966625
2017	7	36930	66815851
2017	8	13220	49512263
2017	9	5274	46074978
2017	10	6740	57176011
2017	11	6486	79722529
2017	12	9846	157837636
2018	1	5254	45514859
2018	2	3797	41785544
2018	3	4456	67310981
2018	4	16251	70659280
2018	5	8075	128373912
2018	6	15932	81727166
2018	7	20090	63028925
2018	8	4852	57605279
2018	9	4765	47473711
2018	10	4870	52277825
2018	11	5109	89027592
2018	12	6724	183072652
2019	1	5427	53813732
2019	2	5514	64489404
2019	3	16005	56959775
2019	4	118	1151629

2. Mitteresidendist füüsiliste isikute arv ja makstud dividendide summa.

C_108_AASTA	C_109_KUU	isikuid	VM_SUMMA
2016	1	21	274043
2016	2	40	2250411
2016	3	32	1778953
2016	4	62	1497248
2016	5	80	654103
2016	6	93	2247267
2016	7	151	350726
2016	8	39	517209
2016	9	45	363578
2016	10	60	396263
2016	11	45	1730056
2016	12	58	626318
2017	1	37	1514303
2017	2	44	765275
2017	3	42	770242
2017	4	108	1186616
2017	5	100	781638
2017	6	139	2150614
2017	7	179	573511
2017	8	90	1068619
2017	9	44	431088
2017	10	59	2190797
2017	11	52	1447577
2017	12	53	1080771
2018	1	66	1063591
2018	2	61	1727642
2018	3	62	889696
2018	4	144	3251808
2018	5	99	3232622
2018	6	161	1557861
2018	7	161	1229395
2018	8	66	1721755
2018	9	77	1260968
2018	10	72	2006846
2018	11	72	702389
2018	12	103	2123471
2019	1	156	5500391
2019	2	147	2561854
2019	3	313	7601432
2019	4	3	13648

b) Palju on üldse aastatel 2016, 2017, 2018, 2019 kuude lõikes deklareeritud vormil TSD lisa 7.

C_108_AASTA	C_109_KUU	7010_kokku
2016	1	42726812.73
2016	2	52543306.34
2016	3	186989519.94
2016	4	132145685.55
2016	5	100268173.23
2016	6	164475827.54
2016	7	71885252.41
2016	8	69095454.28
2016	9	86704593.40
2016	10	45630473.73
2016	11	55171284.23
2016	12	169593528.53
2017	1	62000045.58
2017	2	44315501.77
2017	3	208163399.21
2017	4	127424943.63
2017	5	116570910.01
2017	6	127055548.59
2017	7	72138319.45
2017	8	74999297.16
2017	9	63997614.90
2017	10	54682508.47
2017	11	139303414.97
2017	12	251209140.51
2018	1	91577224.49
2018	2	65066779.11
2018	3	326130237.65
2018	4	136227253.52
2018	5	228740577.65
2018	6	233815858.88
2018	7	107168171.81
2018	8	77139700.93
2018	9	73840949.01
2018	10	80638852.83
2018	11	99597831.52
2018	12	248760286.79

Päring 4. Tulu finantsvaralt (tavasüsteem)

Kasu ja kahju väärtpaberi võõrandamisest summad, deklareerinute arv.

aasta	tabel	kasu	isikuid	kahju	isikuid
2010	6.1	396871209	5371	-108198750	2913
	8.2	97049239	891	-30605827	494
2011	6.1	32920317	2899	-9937503	2751
	8.2	3288338	567	-2280235	588
2018	8.2	25031072	1723	-2415785	655
	6.1	23953065	4760	-3289783	2159

Päring 5. Tulu finantsvaralt (investeeringukonto)

Deklaratsioonide andmed aastate 2011-2018 lõikes. Tehingute arv, maksustatavad summad, investeeringukontot deklareerinud inimeste arv.

aasta	isikuid	tehingute_arv	maksustatav summa
2011	1546	45095	134710
2012	2134	72925	204130
2013	2563	84232	385977
2014	2971	104255	1065045
2015	4013	130954	763332
2016	5370	171240	1450284
2017	6416	188063	1335988
2018	7688	268401	1599028

Investeeringukontodele tehtud sissemaksed aastate lõikes.

aasta	sissemaksete summa
2011	174571726
2012	505103179
2013	202366141
2014	123918121
2015	57456715
2016	59818079
2017	68165308
2018	142551272

Isikute arv, kes kasutab samaaegselt nii investeerimiskontot kui ka nn tavasüsteemi 2011–2018 aastate kohta.

aasta	isikute arv
2011	188
2012	230
2013	299
2014	337
2015	359
2016	542
2017	687
2018	1170